Creació

Pere Calders

Apunts per a dos contes mexicans

Durant la meva estada a Mèxic, prenia notes de fets reals amb el propòsit de convertir-los després en narracions. Cal repetir (ho he dit altres vegades) que allò que nosaltres entenem per realitat, té a Mèxic una altra dimensió: la gent, allí, fa coses que en altres latituds cal inventar per als personatges ficticis.

Un dels retalls més antics de la meva col·lecció explica el cas d'un policia auxiliar que, un dia 10 de maig, es va entendrir. Els policies auxiliars són, a Mèxic, una mena d'autoritat menor, amb uniforme i arma curta. La seva missió es redueix a tenir cura dels automòbils en els estacionaments, a la vigilància nocturna dels suburbis, a tot de funcions sense gaire transcendència que no requereixen massa força coercitiva. I el dia 10 de maig és el dia de les Mares, així, amb majúscula, per tal de suscitar el màxim respecte. En aquesta diada, els mexicans no planyen esforços per demostrar a les mares els sentiments d'amor filial que mereixen, i casos hi ha hagut de fills que, emportats per

la suggestió de la festa, han pignorat la màquina de cosir amb la qual la mare es guanyava difícilment la vida, per comprar-li un ram de flors, una capsa de dolços o una agulla de pit de molt vestir.
Però tornant al que dèiem: un dia 10 de maig, el policia auxiliar protagonista de la notícia que ressenyo, era de guàrdia al Monument de la Revolució, prop d'una parada de taxis. Els xofers dels autos de lloguer només parlaven de les mares respectives, i arreglaven paquets d'obsequis, en projectaven de nous, es referien a visites imminents a santes dones i es deixaven dur per una fàcil emoció. El policia estava trasbalsat.
—I tu? —va preguntar-li un taxista—. No prepares cap regal per a la teva mare?
—És que estem renyits —contestà el policia amb veu compungida—. Fa més d'un any que no ens parlem...
Tots els xofers es van escandalitzar per aquesta confessió i començaren a donar-li consells. L'home s'anava ablanint i acabà per obrir-se de cor, amb els ulls humits. Digué que, si s'atrevís i tingués els *pesos* que feien falta, aniria a veure la seva mare amb un bon ram de flors i li demanaria perdó.
El cas és que van deixar-li els diners, i el policia comprà les flors i va anar a cal barber i s'enllustrà les sabates. Emocionat, va anar a casa de la seva mare. Els veïns treien el cap per les finestres i comentaven l'esdeveniment amb beneplàcit.
Trucà a la porta i la seva mare el va rebre. En veure'l, la dona l'increpà:
—Mal fill! Fins ara no et recordes de la teva pobra mare!
—És que venia a felicitar-la...
—Dropo! Només penses en mi quan et ve de gust.
—Avui és el dia de les mares...
—Desgraciat! Deus venir a xuclar-me la sang.
La vella no es donava. Retreia tots els greuges acumulats i el fill no tenia ocasió d'intervenir-hi per lligar conversa cordial.
Per fi, la dona digué:
—No sé què et creus. Potser et penses que la teva mare és una qualsevol.
El policia es va encegar. Ell no tolerava que ningú insultés la

seva progenitora, i aquest «ningú» no admetia excepcions de cap mena. Va perdre els estreps, es tragué la pistola i va matar la seva mare.
Cal esforçar-se a entendre que aquest fet no té res a veure amb la bondat o la maldat tal com s'entén a la manera europea. El policia era una excellent persona, però hi ha coses que un home, des del punt de vista ultramarí, no pot tolerar mai.

* * *

A *Gent de l'alta vall* hi vaig incloure una narració («Primera part d'Andrade Maciel») que, segons com es miri el títol, sembla que anunciava una futura segona part. I aquesta existeix, encara que no hagi passat de l'etapa d'anotació.
Cap a les seves velleses, Andrade Maciel es va col·locar de vigilant nocturn en una mobleria important propietat d'un espanyol. Potser hi hauria durat per tot el que li quedava de vida, si no hagués estat per la topada entre les dues races que, tard o d'hora, sempre acaba per produir-se. En el cas d'Andrade Maciel, la topada fou molt il·lustrativa. S'esdevingué així:
Andrade Maciel era ja un indi xacrós. La limitació física imposada per la seva coixesa havia apagat les efervescències revolucionàries de la seva joventut i va tornar-se un home pacífic. El càrrec de vigilant de nit el feia gairebé feliç perquè es podia dedicar de ple a la seva misogàmia, sense renunciar a una certa il·lusió de llar: els tres pisos de la mobleria contenien en exhibició permanent menjadors i dormitoris, sales, despatxos i cuines americanes, tot brillant i ben vernissat o esmaltat. Es passejava amunt i avall, gaudint de la seva solitud i de la pueril escenografia d'escaparata. Tenia els seus sofàs predilectes, models de sòlid prestigi que conservaven una forma bàsica, familiar, acollidora, adaptada a totes les anatomies. Sovint, assegut en una butaca ampla, mentre contemplava una litografia amb marc daurat i amb els peus a frec d'un artifici elèctric que figurava un boscall encès col·locat en una xemeneia neoclàssica, se sentia l'indi més ben instal·lat de la nació.
Tanmateix, la nit és llarga i als vigilants els cal més d'una il-

lusió per a omplir-la tota. Andrade Maciel es passava també algunes hores a les oficines de la mobleria, jugant tímidament amb les màquines d'escriure i de sumar, contemplant amb admiració i respecte la caixa forta, a la qual s'acostava de puntetes i feia girar el botó numerat, sense malícia, amb una ingènua admiració.

De mica en mica, es dedicà a reparacions elementals. Falcava la taula auxiliar d'alguna mecanògrafa, adobava calaixos que tancaven malament i, amb el temps, s'atreví a collar cargols de les màquines i va adquirir una veritable pràctica i un cert prestigi entre el personal de dia, que sovint li passava encàrrecs i, amb menys freqüència, li eren retribuïts.

Un dia, l'administrador general del negoci va adonar-se que havia perdut el clauer amb totes les claus. De bon matí, el vigilant tenia l'obligació d'esperar l'arribada de l'alt executiu i rendir-li comptes de les novetats i rebre instruccions per al vespre. En aquella ocasió, l'administrador estava furiós per la pèrdua i no cessava de regirar-se les butxaques i de proferir lamentacions. Telefonà a casa seva, amb l'esperança d'haver-hi oblidat les claus, però la família el va desenganyar. Envià un subordinat al garatge on guardava l'automòbil, per veure si les claus havien quedat en el seient o, en cas negatiu, perquè fes a peu el recorregut del garatge a la mobleria, mirant a terra, per si el clauer li havia caigut pel camí. Però no va aparèixer enlloc.

La situació era més molestosa perquè don Fidel, l'amo (que tenia l'únic duplicat del joc de claus), era a Monterrey i no l'esperaven fins a migdia. L'administrador havia de fer uns pagaments i guardava el talonari de xecs i la documentació dins la caixa blindada. Pogué obrir la porta exterior, però va quedar-se contemplant la que tancava els compartiments interiors amb un posat de desolació una mica excessiu. L'administrador era gallec i expressava les seves emocions d'una manera molt distinta de l'estil contingut dels indis. Andrade Maciel se'l mirava compungit i aprofità una pausa entre dues imprecacions per dir:

—Si vostè vol, jo puc obrir la porta...

—Animal! I tu què has d'obrir, sant cristià! A tu tot et semblen portes de galliner...

El vigilant, sense abandonar el seu posat humil, va agafar un clip i un tornavís, s'acostà a la caixa, va feinejar pacientment i l'obrí. Es mostrava radiant, amb el seu to menor habitual, però sense dissimular una profunda satisfacció, pel pur goig de servir. A desgrat de tot, observà al seu voltant mirades condemnadores. L'administrador ni tan sols va donar-li les gràcies i quan va acomiadar-se amb el seu acostumat «fins demà», el gallec li digué:

—Mira: hauries de venir aquesta tarda, a les quatre.

—És la meva hora de dormir...

—No hi fa res. Vine, perquè don Fidel vol parlar amb tu.

A les quatre, don Fidel l'esperava a peu dret. Va pagar-li la quinzena corrent i l'acomiadà sense donar-li explicacions. Ni ell va demanar-les, de tan aclaparat com estava: ensonyat, amb el desencís que comporten les injustícies, no entenia res. En realitat, no ho va entendre mai.

Pere Calders
Primera notícia

Al pic de la primavera, va venir a veure'm un cosí de Galsworthy. Treballa a Manresa i està del tot integrat, fins i tot pel que fa a la cuina catalana.

—Us porto un encàrrec de Galsworthy —digué.

Sento una feblesa especial per les meves criatures. Sempre que en sé alguna cosa, rebo la notícia amb simpatia i un creixent interès. «Home, l'estimat Galsworthy!», vaig exclamar. «¿Què se n'ha fet?»

—Ja tenen tres fills, dos nois i una noia. Però no us vinc a parlar d'això...

El vaig fer passar a la sala i, després d'acomodar-lo i d'intercanviar uns preàmbuls banals, vaig preguntar-li què se li oferia, o sigui quin era l'encàrrec de Galsworthy del qual era portador.

—En resum —va respondre'm—, es veu que els vostres personatges han mantingut, al marge de la feina, una certa relació.

S'escriuen, es telefonen i, a vegades, es visiten. El meu cosí m'ha explicat que de fa temps tenen el propòsit d'institucionalitzar aquest contacte social. Per exemple, reunir-se una vegada l'any en un sopar, o fer un aplec o una sortida campestre. Què sé jo! El cas és que fins ara no han aconseguit de lligar-ho...
—No m'estranya —vaig interrompre'l—. Els costarà molt. Els sentiments enganyen. Quan es trobin tots alhora no sabran què dir-se.
—Oh, doncs resulta que hi estan molt ilusionats. Ja fa temps que hi treballen.
—Com? Preparant un àpat de germanor? ¿Una anada a Montserrat?
—No; es reuniran dalt d'un escenari i sembla que fins i tot ballaran plegats.
Em va desconcertar, no m'ho esperava gens. Va venir-me aquella sensació tan coneguda, dels pares que comproven que els fills se'ls escapen de les mans, i se'm va ocórrer una pregunta desesperada:
—¿Que no se sentien prou units dins les pàgines d'un llibre, amorosament premuts per l'enquadernació?
—El meu cosí diu que s'hi trobaven enxubats i que ells també tenen el dret d'esbargir-se.
—Però què saben ells de taules i de proscenis?
—S'han assessorat degudament, els porta un grup professional molt responsable.
—I al so de quina música ballaran?
—Música d'en Sisa.
Confesso que jo havia fet la meva darrera pregunta amb una espurna de sarcasme, però la resposta del cosí de Galsworthy em va impressionar. Tot alçant-me de la butaca, vaig fer un parell de voltes, per l'habitació, amb les mans agafades al darrera. És un gest habitual en mi quan tinc sorpreses grosses.
—I tot això (dit sigui sense propòsit de rebaixar-vos) ¿per què no m'ho ha vingut a dir el mateix Galsworthy?
—Està enfeinadíssim. Assaja una colla d'hores cada dia, des de fa setmanes. Ja m'ha demanat que l'excusi.
«No canviarà mai, aquest home!», vaig murmurar, amb la indulgència que solem dedicar a les persones que ens són grates.

—Bé: gràcies per la novetat. Digueu a Galsworthy que m'apunto l'encàrrec i saludeu-lo de part meva.
—En realitat, l'encàrrec encara no us l'he donat.
Va butxaquejar i es va treure un telegrama.
—Van escriure als personatges mexicans, convidant-los a prendre part en la representació, i han respost amb aquest telegrama.
Me'l va allargar. Traduït de primera intenció, deia: «Impossible desplaçar-nos stop records senyor Calders stop desitgem sort tots».
Era d'agrair, i vaig dir-ho al meu visitant:
—És un desig estimable. La sort sempre ajuda... Ara: si m'ho haguessin consultat a mi, els hauria estalviat el tràmit, perquè jo ja sabia, sé, que els personatges mexicans no vindrien...
—El meu cosí és de la mateixa opinió. Però entre tots van acordar que no costa res de quedar bé.
—Sí, això sí.
Hi havia poca conversa i el visitant va anar-se'n, tot dient-me que ens veuríem el dia de l'estrena. Era un home més aviat tímid i, al peu de la porta, es va posar a tractar-me de vostè. Amb ganes d'afalagar-me, sense aconseguir-ho del tot, em digué:
—I ja ho sap: disposi i a manar. Si algun dia té un buit en una de les seves històries, compti amb mi. No em faria res de sortir-hi.